

Nr 178

Av herrar **Heckscher** och **Björkman**, om visst tillägg till 38 § lagen om val till riksdagen.

Beträffande rösträtten vid andrakammarval stadgas i 16 § riksdagsordningen:

Valrätt tillkommer en var man och kvinna, som är svensk undersåte och senast under nästföregående kalenderår uppnått tjuguettt års ålder.

Valrätt må dock ej utövas av den som står under förmynderskap.

Till efterrättelse vid val skall finnas röstlängd; och skall, på sätt i val-lagen finnes närmare bestämt, valrätten grundas på förhållandena vid tiden för röstlängdens tillkomst, ändå att förändring före valet inträffar.

38 § i lagen om val till riksdagen, som innefattar tillämpningsbestämmelserna i här förevarande avseende, har följande lydelse:

Röstlängd upprättas före den 30 juni varje år och skall efter mantalslängden för samma år upptaga alla invånare inom valdistriktet, vilka uppnått eller under kalenderåret uppnå en ålder av tjuguettt år. Envar sådan person, om vilken upplysning ej vinnes, att han den 10 juni brister i något av vad lag stadgar såsom villkor för rösträtt, antecknas i längden såsom röstberättigad; dock att i fråga om den, som först under kalenderåret uppnått eller uppnår en ålder av tjuguettt år, anmärkes, att rösträtt ej tillkommer honom förrän efter utgången av löpande kalenderår.

Närmare föreskrifter i avseende å röstlängdens upprättande, så ock om skyldighet för vederbörande myndigheter att lämna erforderliga uppgifter till införande i längden, meddelas av Konungen.

Som synes finnes en viss brist på korrespondens mellan de båda paragrafernas bestämmelser. Medan RO föreskriver att valrätt skall tillkomma *varje* svensk »undersåte» (medborgare) kommer tillämpningen enligt 38 § VL att begränsa rösträtten till sådana svenska medborgare, som finnas upptagna i mantalslängden inom ett valdistrikt. Något större antal myndiga svenska medborgare uteslutes icke härigenom, men det finns en grupp som till följd av VL:s bestämmelser berövas den rösträtt, som skulle följa vid en direkt tillämpning av 16 § RO. Det är de som ha sitt arbete förlagt utomlands under längre tid och därför icke längre mantalsskrivas i Sverige.

Någon saklig motivering för detta undantag, vilket alltså saknar stöd i grundlagen, finnes icke. Visserligen äro dessa svenskar i regel icke skattskyldiga i Sverige, men eftersom det icke längre finnes något skattestreck

kan detta icke anses ha med rösträtten att göra. Icke heller kan man säga att vederbörande till följd av vistelse utomlands sakna intresse i svenska förhållanden. Tvärtom rör det sig i många fall om personer, vilkas verksamhet endast innebär ett fullföljande utanför landets gränser av det svenska samhällets arbete. Exempelvis företagare, tjänstemän och arbetare som äro sysselsatta utomlands göra en i många fall ytterst betydelsefull insats för den svenska ekonomien. Även i övrigt torde det vara en allmän iakttagelse, att utlandssvenskarnas känsla och intresse för Sverige äro starkt utvecklade. Det måste under sådana omständigheter anses som en orättvisa att vederbörande icke åtnjuta den av RO föreskrivna valrätten.

Vad här sagts gäller rösträtt vid val till riksdagens andra kammare. I fråga om de kommunala valen kan däremot en viss tvekan råda. Även om utlandssvenskarna behålla kontakterna med hemlandet och ett levande intresse för dess angelägenheter, är det icke givet att de på motsvarande sätt bevara intresset för kommunens angelägenheter. Härtill kommer att bestämmelserna om rösträtt vid kommunala val ha en något annan karaktär och icke innefatta den preciserade formulering, som man finner i 16 § RO. Det kan därför finnas skäl att åtminstone tills vidare främst inrikta intresset på utlandssvenskarnas ställning vid andrakammarval.

Vissa praktiska svårigheter föreligga otvivelaktigt när det gäller rösträtt för personer, som icke finnas upptagna i mantalslängden. RO föreskriver ju att röstlängden skall tjäna till efterrättelse vid val, och det finns intet skäl att ifrågasätta någon avvikelse från denna grundsats. Å andra sidan låter det sig knappast göras att utan vidare låta personer stå kvar i röstlängden, sedan de avflyttat till utrikes ort. Det kan sålunda hända att en utlandssvensk avlider utan att underrättelse härom ingår till hemlandets myndigheter. Intet hindrar heller att vederbörande återinflyttar till annan svensk kommun och därigenom skulle kunna komma att uppföras i röstlängden i mer än ett valdistrikt.

Det synes därför finnas skäl att göra upptagandet i röstlängden beroende av särskild anmälan från den röstberättigades sida. Detta förfarande tillämpas i vissa länder (exempelvis Förenta staterna) för *alla* röstberättigade, och det kan icke anses innefatta någon större olägenhet att även i vårt land införa en dylik procedur när det gäller en så liten och särpräglad grupp av svenska medborgare, som den som här är i fråga. Det kan därför vara lämpligt att föreskriva, att den som önskar bli upptagen i röstlängden, ehuru han icke återfinnes i valdistriktets mantalslängd, skall göra anmälan härom hos den lokala skattemyndigheten före den 10 juni, det datum som i andra sammanhang är avgörande när det gäller röstlängdens upprättande. Å andra sidan torde en dylik anmälan kunna anses innefatta uttryck för sådant intresse för eventuellt förekommande valhandlingar att röstlängdsutdrag utan förnyad ansökan bör utfärdas så snart röstlängden är färdig och vederbörande där blivit upptagen.

En viss tvekan kan möjligen råda i fråga om till vilket valdistrikt vederbörande skall hänföras. När det gäller utomlands verksam diplomatisk personal har man valt utvägen att låta samtliga dessa personer folkbokföras i Nicolai församling i Stockholm, oavsett var de voro skrivna före tillträdet till tjänst utomlands. När det gäller övriga utlandssvenskar kan emellertid ett motsvarande förfarande knappast anses fullt tillfredsställande. Dels rör det sig här om en större grupp än de utomlands verksamma diplomaterna, dels skulle det sannolikt medföra vissa olägenheter om vederbörande hänfördes till ett valdistrikt, till vilket de tidigare icke haft någon anknytning. Riktigast synes därför vara, att utlandssvenskarna få möjlighet att kvarstå i röstlängden för det valdistrikt, till vilket de tidigare hörde.

Med anledning av en vid 1958 års B-riksdag avgiven motion i detta ämne uttalade konstitutionsutskottet, efter att ha redogjort för tidigare framställningar och pågående utredningar, sitt erkännande av det föreliggande spørsmålets betydelse. Utskottet — som förväntade att valutredningen i god tid före utgången av 1959 framlade resultatet av sin utredning i frågan — ville emellertid vid detta tillfälle icke förorda att motionerna skulle till någon riksdagens åtgärd föranleda. Då det emellertid är angeläget att frågan bringas till lösning före 1960 års val till riksdagens andra kammare får vi föreslå,

att riksdagen måtte för sin del besluta att i 38 § av lag om val till riksdagen, mellan första och andra stycket, skall tilläggas ett stycke av följande lydelse:

»I röstlängden skall jämväl upptagas varje röstberättigad, som från valdistriktet avflyttat till utrikes ort utan att före senaste mantalsskrivningstillfälle återinflytta till riket, men som det år, då röstlängden upprättas, före den 10 juni hos den lokala skattemyndigheten anmält sin önskan att kvarstå i röstlängden. Vid sådan anmälan, vilken skall vara egenhändigt undertecknad och bevittnad av minst en person, skall fogas uppgift om nuvarande vistelseort samt bevis att sökanden är svensk medborgare. Så snart röstlängden blivit, på sätt i 45 § sägs, rättad och underskriven, åligger det valnämndens ordförande eller magistraten att utan förnyad ansökan tillställa sökanden sådant röstlängdsutdrag, som avses i 71 §.»

Stockholm den 26 januari 1960

Gunnar Heckscher

Folke Björkman